

'Goed gedrag kun je leren'

Lessen in rekenen en taal zijn heel normaal op school, maar lessen in gedrag niet. 'Maar goed gedrag kun je ook leren!' zegt dr. Annemieke Golly, één van de grondleggers van Positive Behavior Support (PBS). In de Verenigde Staten, waar Golly woont en werkt, werken inmiddels minimaal 15.000 scholen met PBS, in Nederland dik zestig. Eén van die Nederlandse scholen is sbo De Indon in Bussum. Leerkracht groep 5/6 Marloes Molenaar: 'De leerlingen gedragen zich nu beter en ik sta veel positiever in mijn werk.'

Ik loop rustig en stil door de gangen. Dat is één van de regels op De Indon. Elke week staan er een paar regels centraal. De leerkrachten geven daar les over, één van de kenmerken van PBS: gedrag aanleren. Molenaar: 'Ik doe zo'n regel dan voor door bijvoorbeeld heel rustig door de gang te lopen. Ik vraag de kinderen wat hen opvalt. "Dat u heel rustig loopt." Daarna hol ik met veel kabaal door de gang en vraag wat hen opvalt. Zo leer ik de kinderen gewenst gedrag aan. Als ik hen dan rustig door de gang zie lopen, merk ik dat op en krijgen ze een kaartje als beloning.' Lachend: 'Ik moet nu bijna pizza bakken met de klas, want dan hebben ze met z'n dertien 240 kaartjes verzameld.'

POSITIEVE AANDACHT

Als team waarden vaststellen, gedragsverwachtingen/-regels bepalen en duidelijk communiceren, gewenst gedrag belonen/bekrachten en consequenties van ongewenst gedrag duidelijk maken. Dat is in een notendop de kern van PBS. Annemieke Golly, gepromoveerd in speciaal onderwijs in de Verenigde Staten en even in Nederland om haar kennis over te brengen, legt uit: 'De eerste stap is dat je je belangrijkste waarden benoemt, bijvoorbeeld veiligheid, verantwoordelijkheid en respect. Daarna spreek je als team je verwachtingen uit. Hoe verwacht je dat kinderen de klas binnenkomen? Maak die verwachtingen duidelijk. En leer dat gedrag aan. Doe het voor en herhaal het. Besteed aandacht aan gewenst gedrag; beloon en bekrachtig dat. Maak duidelijk dat goed gedrag positieve aandacht oplevert. Besteed niet al te veel aandacht aan ongewenst gedrag, maar wees wel duidelijk in de consequenties daarvan. En kies een consequentie die indruk maakt op een kind. Voor de één is dat naar de directeur gestuurd worden, voor de ander is dat niet buiten mogen spelen.'

SCHULD OUDERS?

'Klinkt logisch hè?' lacht Golly. 'Dat is het ook. Maar ergens in de afgelopen twintig jaar zijn we vergeten dat goed gedrag aangeleerd moet worden. Kinderen kunnen dat niet automatisch, net zoals ze niet automatisch kunnen lezen en rekenen.'

LEZERSAANBIEDING SCHOOLJOURNAAL

Lezers van *Schooljournaal* ontvangen nu tijdelijk korting op het boek *PBS – Goed gedrag kun je leren!* van Annemieke Golly. In plaats van 45,00 euro betaal je slechts 37,50 euro per exemplaar; bovendien worden er geen verzendkosten gerekend. Bestel het boek via www.uitgeverijpica.nl en vul bij je persoonsgegevens de volgende actiecode in: SJ412. Deze aanbieding is geldig tot 21 mei 2012.

Uit een onderzoek van *Schooljournaal* (december 2011) naar gezag in het onderwijs bleek dat vooral met de vinger naar ouders gewezen wordt als het om tanend gezag gaat. Ouders moeten weer gaan opvoeden. Golly schudt haar hoofd: 'Dat heeft niet zo veel zin. Je kunt ouders niet sturen. En je kunt ouders ook niet verwijten dat zij niet opvoeden. Dat is namelijk hun zaak. Kijk wat je zelf kunt doen als leraar. Je moet en kunt kinderen leren hoe ze zich moeten gedragen en dat op school wellicht andere dingen verboden zijn dan thuis. Wij moeten ons afvragen wat wij, als leraren, kunnen doen voor een kind, in plaats van meteen een label op het kind te plakken of de schuld aan de ouders te geven. Hoe komt het dat dit kind dit gedrag vertoont?'

EMMERTJE

'Het emmertje van het kind moet gevuld zijn met aandacht. Als dat niet zo is, gaat het kind met negatief gedrag om aandacht vragen.', stelt Golly. 'Dat werkt in een verhouding van vier op één. Een kind moet vier keer positieve aandacht hebben gehad tegen één keer negatieve aandacht, wil het

eindplaatje positief blijven en het zelfbeeld goed. Dat is de moeilijkste opdracht voor leraren en ouders. Positief naar een kind kijken, niet gespist zijn op negatief gedrag. Niet de hele tijd: "Niet doen!" en "Dat mag niet!", maar "Ik zag dat je je afval in de vuilnisbak gooide. Heel goed." Gewenst gedrag bekrachtigen, laten merken dat je het zag. En duidelijk zijn in je verwachtingen.

'MAAK DUIDELIJK DAT GOED GEDRAG POSITIEVE AANDACHT OPLEVERT'

gen. Ik was laatst op een zmk-school in Nederland, waar de regel was dat er niet gerend werd in de gangen. Maar de ene leerkracht liet het wel toe en de andere niet. Dat is ook één van de kenmerken van PBS: elk teamlid hanteert dezelfde regels en consequenties.'

Foto: Ruben Schipper

Monique Baard (rechts) en Marloes Molenaar bij een poster met gedragsverwachtingen op sbo De Indon in Bussum.

ÉÉN LIJN

Monique Baard, bovenschools gedrags-specialist en PBS-coach, begeleidt de drie speciale basisscholen van Christelijk Speciaal Onderwijs (CSO) het Gooi, zoals De Indon in Bussum. 'De teams van de drie scholen hadden met het oog op gedrag behoefte aan één pedagogische lijn. Het team heeft een paar

'ALS JE GRIP OP GEDRAG HEBT, STRAAL JE DAT UIT, KRIJG JE MEER RESPECT EN HEB JE MEER GEZAG'

studiedagen gevolgd en is naar Oslo geweest om te zien hoe het daar werkt. Als belangrijkste waarden koos het team veiligheid, verantwoordelijkheid en respect. Daar hebben we gedragsverwachtingen aan gehangen voor de verschillende ruimtes in de school. Hoe loop je door de gang? Hoe gedraag je op het schoolplein? Al deze regels staan in een kalender die in elk klas staat, en ze worden verbeeld op posters die door de hele school heen hangen, op kindelhoogte zodat de leerlingen weten wat er van hen verwacht wordt.' Leerkracht en

PBS-coördinator op De Indon Marloes Molenaar: 'Het is fijn dat we als team één lijn volgen, want dan kun je ook leerlingen van een andere leraar aanspreken en complimenteren.'

OMSLAG

De grootste omslag die leraren moeten maken in dit systeem is de focus te leggen op gewenst gedrag. Molenaar vertelt: 'Ik was tot een paar jaar geleden een leerkracht die best wel wat mopperde op kinderen. Ik zag vooral de negatieve dingen, het ongewenste gedrag. Door PBS zie ik nu veel meer de dingen die goed gaan. Ik kan negatief gedrag nu beter negeren. Ik sta veel positiever tegenover mijn werk en ik denk dat dat positief uitwerkt op de leerlingen. Mijn klas is sociaal, houdt zich beter aan de regels, is prettiger in de omgang. Als er iemand door de gang rent, zeg ik nu niet meer: "Dat mag niet", maar "We lopen door de gangen", en dan gebeurt het. Kinderen praten zelfs ook al in die termen, dat is heel grappig om te zien. Elke dag sluit ik vijf minuten eerder af en vraag elk kind wat ze goed vonden gaan die dag. In het begin konden ze dat moeilijk bedenken, maar nu weet elk kind altijd wel iets: "Ik heb vandaag heerlijk gespeeld in de zandbak" of "Ik snapte het rekenen vandaag heel goed".'

BELONINGEN

De school hanteert een systeem van kaartjes waarmee de kinderen beloond worden voor gewenst gedrag. Er is een lijst met groepsbeloningen, zoals bijvoorbeeld pizza bakken met de juf of tien minuten langer buitenspelen, die ze kunnen verdienen met een bepaald aantal kaartjes. Molenaar: 'Af en toe hebben we als team ook weer even een impuls nodig en geven we elkaar kaartjes, bijvoorbeeld: "Wat heb je je leerlingen goed bekrachtigd voor hun gewenste gedrag." Of we besteden een ouderavond aan PBS en maken met de ouders kaartjes die ze thuis aan hun kind kunnen geven, bijvoorbeeld: "Wat heb je je bed goed opgemaakt vanmorgen".' Baard vult aan: 'Ouders zijn daar heel erg in geïnteresseerd, te horen hoe ze zich meer kunnen focussen op het positieve. Op elke ouderavond over PBS willen ouders eigenlijk oefenen met het geven van complimenten. Want dat is toch wel het moeilijkste van PBS, terwijl er vier keer meer complimenten dan correcties nodig zijn voor een goede balans.' Correcties en consequenties zijn er ook, vertelt Baard. 'Kinderen krijgen bij ongewenst gedrag eenmalig de kans om toch voor het gewenste gedrag te kiezen. Doen ze dat niet, dan volgt de consequentie, bijvoorbeeld even isoleren, op de nadenkplek zitten, even niet meedoen aan iets leuks, iets schoonmaken wat ze vies hebben gemaakt.'

RESULTATEN

In de Verenigde Staten is uitgebreid onderzocht wat de resultaten van PBS zijn. Van 15.000 scholen worden de gegevens geregistreerd en geanalyseerd. Het aantal gedragsincidenten vermindert het eerste jaar met de helft. Leerlingen voelen zich veiliger. Leerprestaties gaan omhoog. Docenten hebben meer tijd om aan cognitieve prestaties te werken in plaats van

GEDRAGSVERWACHTINGEN

Veiligheid

- Ik houd mijn handen en voeten bij me.
- Ik loop rustig en stil door de gangen.
- Wat op de grond ligt raap ik op.
- Ik zet mijn fiets in het fietsenrek.

Respect

- Ik houd rekening met anderen.
- Ik ben aardig tegen anderen.
- Ik laat andere kinderen meespelen.
- Ik ben zuinig op alle materialen.

Verantwoordelijkheid

- Ik was mijn handen na toiletgebruik.
- Ik gebruik de computer waarvoor hij bedoeld is.
- Ik hang mijn jas en tas op.
- Ik kan om hulp vragen aan de pleinwacht.

Dit zijn voorbeelden van gedragsverwachtingen op sbo De Indon in Bussum.

continu met gedrag bezig te zijn. Het ziekteverzuim van leerkrachten daalt, het werkplezier stijgt. De cijfers van De Indon bevestigen dit. Gedragsspecialist Baard: 'Als we bijvoorbeeld zien dat het aantal gedragsincidenten op het schoolplein stijgt, gaan we weer extra rondlopen in de pauzes en besteden we wat meer aandacht aan de gedragsverwachtingen. En dan zie je het aantal incidenten meteen weer dalen.'

GEZAG

De geïnterviewden denken dat PBS een bijdrage kan leveren aan meer respect en daarmee gezag in de school. Golly weet: 'Het helpt als kinderen de leraar met "u" aanspreken. Het helpt ook als de leraren het kind aanspreken bij zijn naam, dus niet "Hé jij daar!" Dan weet een kind zich gekend, zeker als er iets positiefs volgt als "Jantje, ik zie dat je rustig door de gang loopt, heel goed!"' Baard deelt die mening: 'Als je grip op gedrag hebt, straal je dat uit, krijg je meer respect en heb

je meer gezag.' Leerkracht Molenaar vult aan: 'Ik denk dat deze manier van werken positief uitwerkt op gedrag en daarmee op respect en gezag. Als je je groep in de hand hebt, houd je meer tijd over. Dat geldt zowel in een groep van dertien zoals de mijne, als in een groep van dertig.' Baard weer: 'Je krijgt juist vaardigheden om het gewenste gedrag van de meerderheid van de kinderen aandacht te geven. Dan slokken niet meer die paar kinderen met ongewenst gedrag al je aandacht en tijd op. Als het meer routine wordt, dóe je PBS niet, kost het je dus geen tijd, maar bén je PBS.'

Ciska de Graaff

Foto: Rene Bouwman

Annemieke Golly: 'Het emmertje van elk kind moet gevuld zijn met aandacht.'

Taalniveau hbo-

'Hoi! Ik wilt graag stagelopen. Ik vindt het een interessant bedrijf. Mijn klasgenoten willen niet. Hun hebben een andere stage.' In het ergste geval ziet een sollicitatiebrief van een hbo-student er zo uit. Hun en hen, me en mij, d en dt, veel hbo-studenten hebben er moeite mee. Hoe kan dit? Waar gaat het fout? Ligt het aan het onderwijs of aan de instelling van studenten?

Een student die begint met een opleiding aan een hogeschool moet minimaal niveau 3F van de commissie-Meijerink hebben. Dat geldt voor havisten en mbo-doorstromers. Commissie-Meijerink heeft vier taalniveaus vastgesteld, variërend van 1F tot en met 4F. Het niveau dat mensen nodig hebben om goed te kunnen functioneren in de maatschappij is 2F. Het niveau dat eerstejaars hbo-studenten moeten hebben is net iets hoger dan het gemiddelde. De zinnen die gebruikt worden bestaan uit ongeveer 13 woorden. In de zinnen komen in beperkte mate abstracte begrippen voor, zoals;

transport (fiets, auto, boot) en het weer (zon, regen).

NORM

De norm is duidelijk, maar het taalniveau van studenten voldoet daar vaak niet aan. Dit is niet alleen vervelend voor de docenten, maar ook voor de studenten zelf. Het belemmert hen in hun verdere loopbaan. Ze krijgen bijvoorbeeld later op hun stage te horen dat er te veel fouten in hun verslagen zitten. Naast woordenschat en spelling, blijkt ook leesvaardigheid een probleem. Dit kan tot gevolg hebben dat studenten tentamenvragen soms niet goed begrijpen. Anja de Boer, havo-docent Nederlands van CSG Bogerman Koudum, merkt dit ook in het

Studenten moeten meer aandacht besteden aan hun taalgebruik.

Foto: Wilbert van Woensel